

Mariana Marin

**Curriculumul la decizia școlii: modalități de
implicare efectivă a părinților și a
reprezentanților societății civile**

Sinteză de politici educaționale

Chișinău 2019

Această lucrare este elaborată în cadrul Proiectului “Valorificarea oportunităților de implicare efectivă a părinților, comunităților și societății civile în guvernarea educației”, implementat de Institutul de Politici Publice cu suportul financiar al Programului de Sprijinire a Educației al Fundațiilor pentru o Societate Deschisă în cadrul Departamentului Buna Guvernare al Fundației Soros-Moldova.

Autoare:

Mariana Marin, Asociația Generală a Învățătorilor din Republica Moldova

Opiniile expuse în această lucrare aparțin autoarei și nu reflectă neapărat poziția Institutului de Politici Publice, Fundațiilor pentru o Societate Deschisă și a Fundației Soros-Moldova.

Mulțumim tuturor celor care ne-au sprijinit în efectuarea sondajului și, nu în ultimul rând, respondenților, care ne-au acordat timp și ne-au oferit informații de valoare.

Cuprins

Sumar executiv	4
1. Cadrul normativ privind disciplinele opționale din învățământul general.....	6
1.1. Curriculumul la decizia școlii ca componentă indispensabilă a Curriculumului Național.....	6
1.2. Mecanismul de alegere și predarea disciplinelor opționale	7
2. Metodologia cercetării sociologice	8
3. Percepțiile părinților privind disciplinele opționale	10
3.1. Înțelegerea de către părinți a rolului disciplinelor opționale	10
3.2. Importanța disciplinelor opționale	10
3.3. Atractivitatea disciplinelor opționale	11
3.4. Modalități de alegere a disciplinelor opționale	12
3.5. Disciplinele opționale predate în anul de studii 2018-2019	13
3.6. Disciplinele opționale pe care și le-ar dori părinții	15
3.7. Opiniile părinților privind necesitatea disciplinelor opționale	17
4. Calitatea predării disciplinelor opționale	17
4.1. Nivelul de pregătire a cadrelor didactice pentru predarea disciplinelor opționale	17
4.2. Măsură în care conducerea instituțiilor de învățământ asigură predarea calitativă a disciplinelor opționale	19
4.3. Asigurarea disciplinelor opționale cu auxiliarele didactice	20
4.4. Propunerile respondenților privind studierea disciplinelor opționale	22
4.5. Modul în care părinții ar dori să fie consultați în alegerea disciplinelor opționale	22
Concluzii generale și recomandări	23
Referințe bibliografice	25

Sumar executiv

Sinteza de politici a avut drept obiectiv stabilirea posibilităților implicării părinților în determinarea nevoilor de dezvoltare prin curriculum a elevilor. Un element important în parteneriatul cu familia este consultarea componentei curriculare la decizia școlii, care conform recomandărilor planului-cadru se racordează la nevoile beneficiarilor direcți și indirecti ai educației. S-a pornit de ipoteză faptul că școala și părinții sunt obligate să dezvolte un parteneriat pe dimensiunea curriculum, fapt ce ar desăvârși opțiunile educative în asigurarea unui viitor adecvat tuturor elevilor.

În lucrare sunt utilizate rezultatele sondajelor realizate de Asociația Generală a Învățătorilor din Republica Moldova (AGIRoMd) în perioada mai-iulie. Forma de colectare a datelor a fost online. În total au participat 109 părinți, reprezentând localități rurale, urbane precum și cu statut social divers: slujbași, casnici, cu studii superioare și postuniversitare. De asemenea, anumite situații calitative interpretate în lucrare au fost obținute prin metoda discuțiilor de grup, în care au fost implicate în jur de 20 cadre didactice și manageriale. Pentru a elucida mecanismul de consultare a părinților privind alegerea disciplinelor opționale și transparența aprobării acestora pe câteva eșantioane reprezentative de părinți, pe mediul rural și urban, pe școli de acces și interes larg precum și pe instituții mai puțin solicitate a fost administrat un chestionar online.

În urma cercetării s-a constatat că școala de azi realizează doar într-o oarecare măsură activități de consultare a părinților. Uneori părinții sunt nevoiți să accepte oferta școlii, venită de la diriginți sau de la administrația școlară, în colaborarea instituției de învățământ cu familia practic lipsind componenta consultare, informare și feedbackul. Accesul părinților la activitățile de dezbateri, de formare profesională a cadrelor didactice, de analiză a demersului educațional practic lipsește. Părinții doar își păstrează tradițional poziția de a susține școala cu plăți formale și/sau neformale, iar consultările se desfășoară doar în cadrul ședințelor cu părinții, fapt ce asigură doar transmiterea unilaterală a informației de la instituție la beneficiarii educației.

În procesul de elaborare a sintezei a fost cercetat și faptul dacă opțiunile curriculare sunt potrivite contextului local, zonal sau național. În urma prelucrării rezultatelor administrării chestionarului s-a constatat că ofertele propuse de școli nu neapărat sunt axate pe contexte locale, zonale sau naționale. Mai degrabă, orele opționale sunt alese în funcție de resursa umană, de preferințele cadrului didactic și de nivelul de pregătire a acestuia pentru a preda o anumită disciplină școlară. Anume profesorii și nu elevii și părinții sunt cei care aleg disciplinele opționale, în special, în funcție de auxiliarele existente.

Sinteza mai constată că oferta opțională propusă de Ministerul Educației, Culturii și Cercetării nu este valorificată în deplină măsură și nu este completată de instituțiile de învățământ și cu alte discipline, posibil și mai atractive pentru elevi, și mai necesare pentru dezvoltarea de noi competențe școlare.

Din analiza rezultatelor sondajului derivă concluzia că în mediul părintesc persistă o neîncredere în beneficiile disciplinelor opționale, neîncredere care este generată de lipsa la nivel național a unei informări atotcuprinzătoare a părinților. Mulți părinți nici nu știu de existența unei liste de discipline opționale, recomandate de ministerul de profil. Majoritatea

părinților tratează disciplinele opționale ca fiind extensii ale disciplinelor obligatorii, extensii ce ar avea drept scop consolidarea cunoștințelor obligatorii.

Mai mulți părinți solicită ca alegerea disciplinelor opționale să se realizeze în cadrul consiliului de administrație, disciplinele selectate să fie utile anume elevilor, iar oportunitățile de a avea discipline opționale să nu fie folosite de administrațiile școlare pentru a completa sarcinile anumitor cadre didactice.

Studiul constată că în condițiile actuale profesorul trebuie să-și asume și rolul de creator de auxiliare și suporturi didactice, destinate predării disciplinelor opționale. În acest scop, autoritățile trebuie să identifice resursele de formare care le-ar oferi profesorilor expertiza necesară. Școlile se pot orienta înspre furnizorii tradiționali, cum ar fi instituțiile de formare continuă și universitățile, dar ar trebui să fie luate în considerare și școlile care au deja o experiență practică în predare disciplinelor opționale. Autorii de curriculum trebuie încurajați pentru a genera metodologii de elaborarea a auxiliarelor didactice destinate predării disciplinelor opționale, or, în prezent, cu excepția unor proiecte cu finanțare externă, nu se prea face.

Perpetuarea în continuare a unor curricula ale disciplinelor opționale, rupte de viață, centrate pe teorie și nu pe aplicațiile practice, pe memorare și nu pe gândire critică, duce la necorespunderea competențelor formate în școală cu cerințele societății moderne. Consultarea responsabilă a părinților care se îngrijesc de viitorul profesional al copiilor lor ar putea responsabiliza mai mult școlile în luarea deciziilor privind traseele educaționale ale viitorilor absolvenți. Mai mult ca atât, lipsa implicării părinților sau doar mimarea implicării a acestora în luarea de către școală a deciziilor privind educația copiilor lor aduce grave atingeri drepturilor fundamentale ale elevilor, drepturi garantate în mod explicit de Codul Educației, în vigoare începând cu anul 2015.

1. Cadrul normativ privind disciplinele opționale din învățământul general

1.1. Curriculumul la decizia școlii ca componentă indispensabilă a Curriculumului Național

Curriculumul la decizia școlii (curriculumul disciplinelor opționale) trebuie văzut ca parte a întregului curriculum și nu ca unul lipsit de relevanță în raport cu cel național în vigoare sau chiar fiind în contradicție cu acesta. Elevul are nevoie de a experimenta un curriculum coerent, și nu unul fragmentat, incoerent. Astfel, curriculumul la decizia școlii trebuie să fie planificat împreună cu cel național și integrat în acesta. Deoarece, până în momentul de față, curriculumul tradițional pe discipline pune accentul pe cunoștințe și înțelegere, unul dintre rolurile curriculumului la decizia școlii este de a se adresa acelor competențe dorite care sunt într-o prea mică măsură dezvoltate specific sau explicit de disciplinele academice. Exemple de astfel de competențe pot include dezvoltarea personală, pregătirea pentru viața de adult și cea economică, încurajarea responsabilității de cetățean etc.

Libertatea de decizie la nivel de școală prin posibilitatea elaborării unui curriculum la decizia acesteia este consonantă cu democratizarea societății și reprezintă o șansă de adecvare la un sistem deschis, cu opțiuni multiple.

Curriculumul la decizia școlii acoperă diferența de ore dintre Curriculumul nucleu și numărul maxim de ore pe săptămână, pe disciplină și pe un an de studii, prevăzute în planul-cadru de învățământ.

În Republica Moldova posibilitatea de a dezvolta curricula la decizia școlilor derivă în mod direct din Codul Educației al Republicii Moldova, Capitolul IX „Curriculumul în învățământul general”, Articolul 40, Alineatul (2): *În învățământul general, Curriculumul național include: cadrul de referință, planul-cadru pentru învățământul primar, gimnazial și liceal, curriculumul pentru educația timpurie, curricula disciplinelor obligatorii și **opționale**, manualele școlare, ghidurile metodologice și alte resurse de învățare.*

Disciplinele opționale reprezintă componenta flexibilă a Planului-cadru de învățământ care contribuie la dezvoltarea unor competențe transversale.¹ Alineatul (6) explică distribuția și ponderea disciplinelor opționale: Planul-cadru include disciplinele obligatorii, disciplinele opționale, precum și numărul maxim și minim de ore aferente fiecăreia dintre acestea. Ponderea disciplinelor opționale crește în clasele finale ale învățământului gimnazial și liceal. (7) Disciplinele opționale incluse în planul-cadru au o pondere de 10-15% în învățământul primar, 15–20% în învățământul gimnazial și 20–25% în învățământul liceal. (10) Autoritățile administrației publice locale de nivelul al doilea și cele ale UTA Găgăuzia pot stabili componenta locală a curriculumului pentru instituțiile din subordine, care va avea o pondere de cel mult 5% din cota disciplinelor opționale în învățământul primar și gimnazial și de cel mult 10% din cota disciplinelor opționale în învățământul liceal.

¹ Planul-cadru pentru învățământul primar, gimnazial și liceal, anul de studii 2019-2020. Aprobabil prin Ordinul Ministerului Educației, Culturii și Cercetării nr. 321 din 29.03.2019.

„Curriculumul școlar este un domeniu față de care așteptările actorilor educaționali și ale societății, în ansamblu, s-au intensificat și diversificat în ultimii ani:

- *Elevii* doresc ca acest curriculum să le ofere oportunități pentru realizarea la maximum a potențialului personal, spațiu sigur pentru exprimarea propriilor puncte de vedere și idei, pentru îmbogățirea experiențelor necesare în vederea dezvoltării personale și profesionale.
- *Părinții* așteaptă ca școala, prin curriculumul pe care li se oferă copiilor, să asigure acestora o educație de calitate, necesară pentru inserția socială și/sau profesională.
- *Profesorii* caută, în curriculumul școlar, repere clare și sprijinul pentru organizarea unei activități didactice de calitate, eficiente, flexibile și, în același timp, atractive pentru ei și utile pentru elevi.
- *Comunitățile* doresc o reprezentare autentică în școală, respectiv în curriculum, în termeni de promovare a propriei identități comunitare și de susținere a nevoilor locale.
- *Societatea*, în ansamblu, așteaptă ca sistemul de învățământ, prin curriculumul pe care îl oferă, să se pregătească tineri capabili de integrarea activă pe piața muncii și mizează pe contribuția acestora la dezvoltarea societății”².

1.2. Mecanismul de alegere și predarea disciplinelor opționale

După cum s-a menționat mai sus, Planul-cadru de învățământ oferă fiecărui elev posibilitatea de a opta pentru discipline opționale. În acest scop, Ministerul Educației, Culturii și Cercetării propune o listă orientativă de discipline opționale, discipline pentru care au fost elaborate și aprobate curricula. Lista respectiva este publicată pe pagina oficială Web a ministerului³ și este permanent completată pe măsură ce curricula pentru noile discipline opționale sunt aprobate de Consiliul Național pentru Curriculum.

După cum s-a subliniat mai sus, autoritățile administrației publice locale de nivelul al doilea și cele ale UTA Găgăuzia pot stabili componenta locală a curriculumului pentru instituțiile de învățământ. Evident, în context, rămâne valabilă condiția respectării metodologiei existente de elaborare a curricula, care include următoarele etape: elaborarea curriculumului la disciplina opțională, examinarea acestuia la ședința catedrei/comisiei metodice din aria de referință și la ședința consiliului profesoral al instituției, coordonarea cu specialiștii organului local de specialitate în domeniul învățământului și înaintarea documentului elaborat pentru aprobare de către Consiliul Național pentru Curriculum.

Având curriculumul aprobat, administrația instituției de învățământ va analiza domeniile de interes ale elevilor, capacitățile instituționale (pregătirea cadrelor didactice, materialele

² Repere conceptuale privind elaborarea curriculumului la disciplinele opționale / Ion Achiri, Svetlana Nastas, Ion Botgros [et al.] ; coord.: Lilia Pogolșa, Ion Achiri. – Acad. de Științe a Moldovei, Inst. de Științe ale Educației. Chișinău: Institutul de Științe ale Educației, 2017 (Tipogr. „Impressum”). – 22 p.: fig.

³ <https://mecc.gov.md/ro/content/invatamint-general>.

didactice disponibile etc.) și va decide asupra ofertei privind orele opționale pentru anul școlar următor, aceasta fiind prezentată, în mod obligatoriu, elevilor pentru alegere.

În luna mai, părinții/reprezentanții legali ai elevilor din învățământul primar și elevii din clasele învățământului gimnazial și liceal își vor exprima, în baza cererii în scris, opțiunile pentru studierea disciplinelor opționale în anul viitor de studii. Elevii din clasa a X-a pot menționa disciplinele opționale solicitate în baza cererii de înmatriculare în învățământul liceal. Componenta opțională a Planului-cadru de învățământ, stabilită în baza cererii elevilor, se aprobă de către Consiliul profesoral al instituției, în luna august.

Fiecare elev, cu excepția elevilor din clasele/instituțiile cu profil și cele bilingve, studiază, *în mod obligatoriu*, o disciplină opțională, în funcție de modelul de Plan-cadru selectat pentru implementare. Odată exprimată opțiunea pentru o anumită disciplină, frecventarea ei și realizarea prevederilor curriculare devin obligatorii.

Disciplinele opționale pot fi realizate în clase sau în grupe a câte cel puțin 12 elevi în localitățile rurale și, cel puțin, câte 15 elevi în localitățile urbane. În cazul în care grupa este constituită din elevii unei singure clase, orele opționale se înregistrează în catalogul clasei respective. Dacă grupa include elevi din două sau mai multe clase, orele se înscriu într-un registru/catalog special de evidență. Orele opționale se tarifează similar orelor din trunchiul comun. *Orele opționale nu pot fi utilizate pentru extindere la disciplinele obligatorii.*

La disciplinele opționale în ciclul gimnazial și liceal, evaluarea se realizează ca și la disciplinele obligatorii. Nu se acordă notă la disciplina opțională Religia. Instituția de învățământ va include în catalogul clasei sau în registrul/catalogul special, destinat pentru înregistrarea disciplinelor opționale și în dosarul personal al elevului, disciplina opțională studiată și notele obținute. La înregistrarea disciplinelor opționale în catalogul școlar, se va respecta *Instrucțiunea privind completarea catalogului școlar*, aprobată prin ordinul Ministerului Educației, Culturii și Cercetării, în anul curent de studii.

În cazul transferului elevului în altă instituție de învățământ, în certificatul cu situația academică eliberat, se va include și disciplina opțională studiată, numărul de ore, rezultatele (notele) elevului la respectiva disciplină.

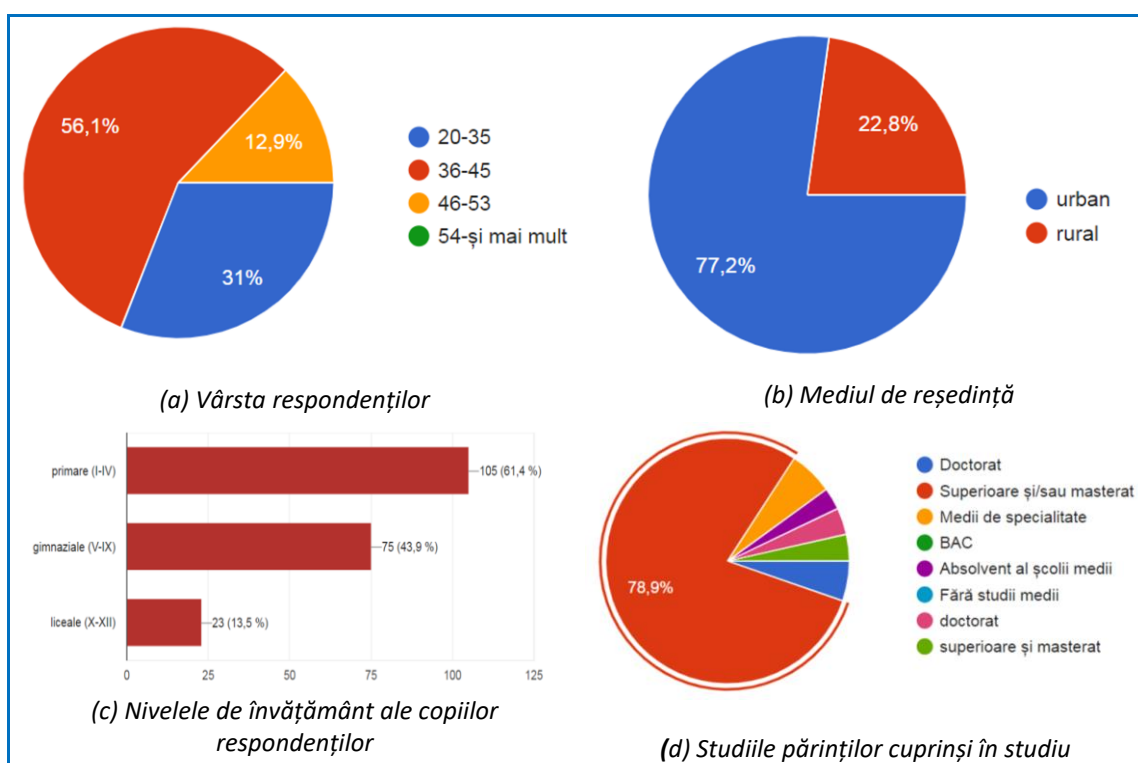
2. Metodologia cercetării sociologice

Principalele caracteristici metodologice ale studiului sunt următoarele:

- Eșantionul este reprezentativ pentru părinții elevilor din clasele V-VIII.
- *Instrumente de lucru:* culegerea datelor a fost realizată prin metoda chestionarului online, aplicație din suita Google.
- Perioada de culegere a datelor: aprilie-mai 2019.
- Având în vedere obiectivele și ipotezele cercetării a fost utilizat un eșantion de contrast, construit pe criteriul rezidenței rural – urban.

- Cercetarea s-a desfășurat pe un lot ce a inclus **203 părinți** din diferite școli, respectiv: 22,8% din mediul rural și 72,2% din mediul urban; cu vârste cuprinse între 20-35 ani – 31%; cu vârsta între 36-45 ani – 56,1%; cu vârsta între 46-53 – 12,9%.
- Copiii părinților chestionați învață: în clasele primare – 61,4%; în clasele gimnaziale – 43,9%; în clasele liceale – 13,5%.
- Studiile părinților cuprinși în studiu: studii secundare generale – 2,9%; postsecundare profesionale – 5,8%; studii de licență – 76,9%; studii de masterat – 3,5%; studii de doctorat – 5,2%.

Figura 1. Date statistice despre respondenți

În procesul de cercetare a fost solicitată opinia părinților despre instituțiile în care învață copiii lor. Circa 59,9% din respondenți consideră că școala lor este dotată suficient, dar are nevoie de investiții; 33,1% din respondenți consideră că instituția de învățământ este bine dotată și are un management performant, iar 7% au opinat că școala lor este dotată insuficient și că are nevoie de multe investiții.

Figura 2. Opiniile părinților despre instituțiile de învățământ în care învață copiii lor

3. Percepțiile părinților privind disciplinele opționale

3.1. Înțelegerea de către părinți a rolului disciplinelor opționale

Pentru a afla opiniile părinților referitoare la destinația și rolul disciplinelor opționale, în cadrul sondajului ei au fost rugați să definească, așa cum consideră ei, noțiunea de disciplină opțională. Cele mai frecvente caracteristici distinctive ale disciplinelor opționale, numite de părinți, au fost: utilă; care formează competențe; care contribuie la dezvoltare profesională și socială; formează abilități de viață; este pe interesul elevilor; este o oră la decizia copilului; interesantă; ceva suplimentar; o extindere suplimentară.

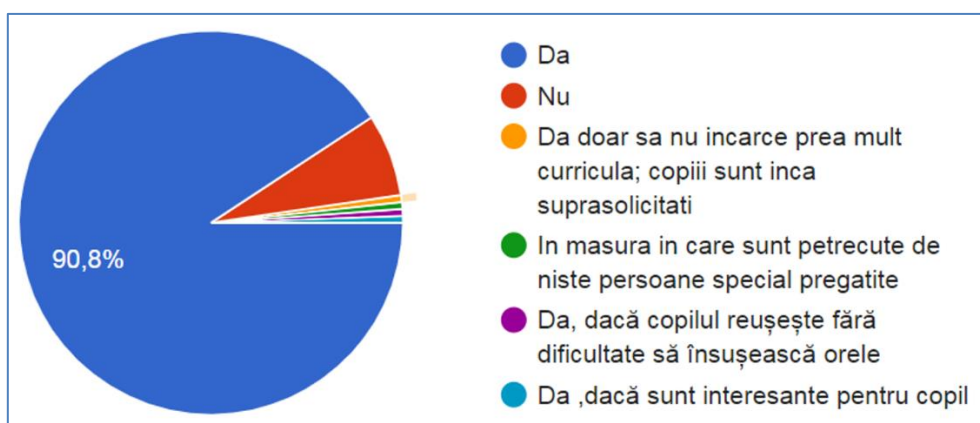
Totodată, din răspunsurile deschise ale părinților incluși în studiu derivă concluzia că mulți din ei nu cunosc destinația disciplinelor opționale și le tratează ca fiind posibilități de pregătire mai aprofundată la disciplinele obligatorii.

3.2. Importanța disciplinelor opționale

Majoritatea părinților (90,8%) consideră necesară disciplina opțională, și doar 6,9% din părinți o consideră inutilă. Unii părinți atenționează că este utilă, însă pun anumite condiții:

- doar să nu încarce prea mult curricula; copiii sunt încă supra solicitați;
- în măsura în care sunt petrecute de niște persoane special pregătite la...;
- da, dacă copilul reușește fără dificultate să însușească orele din curricula de bază;
- da, dacă sunt interesante pentru copii.

Figura 3. Opiniile părinților referitoare la necesitatea disciplinelor opționale

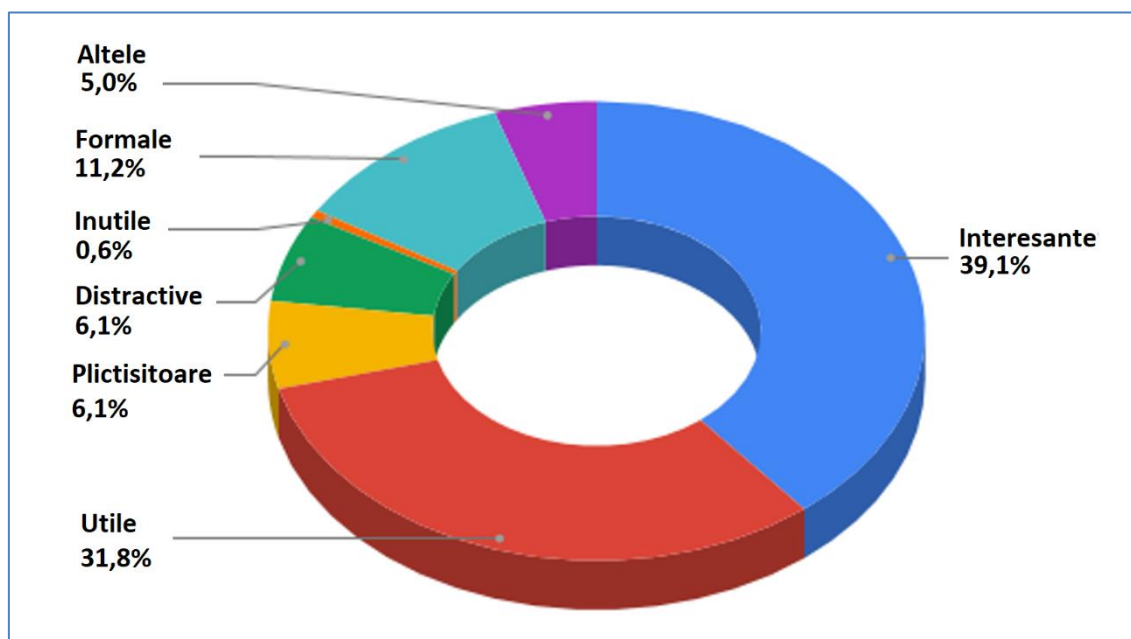

Prin urmare, părinții așteaptă ca disciplinele opționale să difere de cele ce au un statut obligatoriu.

3.3. Atractivitatea disciplinelor opționale

Din diagrama de mai jos rezultă că disciplinele opționale sunt interesante pentru 39,1% din respondenți, utile pentru 31,8%, plictisitoare pentru 6,1%, distractive pentru 0,6% din respondenți. Pentru 11,2% din respondenți realizarea disciplinelor opționale este o formalitate.

Figura 4. Disciplinele opționale în viziunea elevilor

3.4. Modalități de alegere a disciplinelor opționale

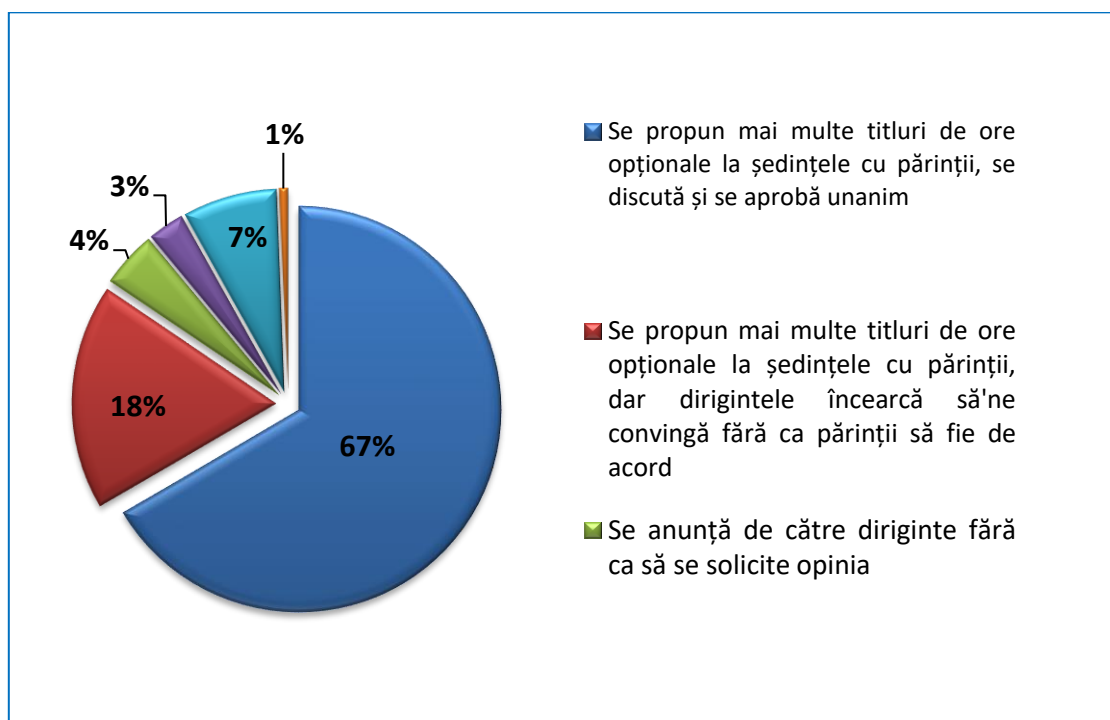
Curricula la disciplinele opționale sunt parte componentă a Curriculumului Național. Cadrul normativ-juridic în vigoare stabilește reglementări explicite privind alegerea de către elevi și părinți a disciplinelor opționale. Astfel, elevii și părinții trebuie: să fie informați în detaliu asupra modului de predare a disciplinelor opționale pe care le aleg din oferta școlii: ariile curriculare, conținuturile, durata, resursele materiale și umane ale școlii. De asemenea, este absolut necesar ca elevii și părinții să înțeleagă că oferta de opționale ale școlii reprezintă un criteriu important în alegerea acesteia; să aprecieze corespunzător modul de continuare a studierii disciplinelor opționale în următorul an școlar următor și să conștientizeze faptul că:

- au dreptul să fie informați și consultați în legătura cu orele de opțional;
- durata opționalului poate fi pe durata unui an școlar sau semestrială;
- în catalog, disciplinele opționale nu se notează;
- disciplina este trecută în dosarul elevului;
- dacă opționalul este realizat pe durata unui semestru;
- elevii nu pot opta pentru opționalele din fiecare arie curriculară;
- să aleagă opționalele care pot fi realizate în condiții de maxima calitate, în funcție de propriile interese și preferințe.

Odată exprimată opțiunea pentru o anumită disciplină opțională, ea devine obligatorie pe durata pentru care a fost proiectată.

Din diagrama de mai jos rezultă că în majoritatea cazurilor (67%) respondenții au fost informați despre disciplinele opționale și au avut posibilitatea să le discute și să facă alegerile dorite.

Figura 5. Modalități de alegere a disciplinelor opționale

Totodată, s-a constatat că circa 18% dintre părinți afirmă că deși lor la ședințele cu părinții li se propun mai multe titluri de ore opționale, dirigintele încearcă să-i convingă să opteze pentru anumite discipline, chiar dacă ei nu prea sunt de acord. Mai grav, circa 4% din respondenți au accentuat faptul că dirigintele anunță disciplina opțională fără a le mai cere părerea, iar 7% din părinți au declarat că au aflat disciplina opțională doar din spusele copiilor, părerea lor nefiind solicitată. Circa 3% din părinți au declarat că ei, în general, nu cunosc despre existența disciplinelor opționale.

Din analiza modalităților de alegere/de impunere a disciplinelor opționale derivă următoarele recomandări.

Caseta 1. Recomandări privind alegerea disciplinelor opționale

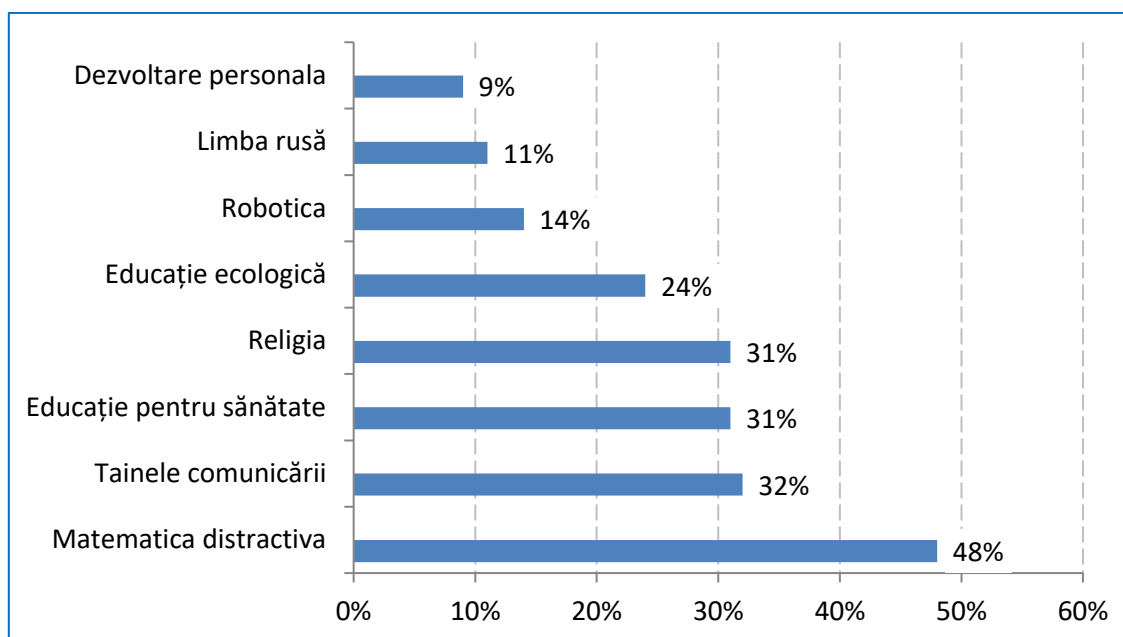
Administrația școlară este obligată:

- să organizeze și să monitorizeze ședințele cu părinții de alegere a orelor opționale;
- să utilizeze eficient resursele umane din școală;
- să nu utilizeze disciplinele opționale pentru completarea normei didactice;
- să ofere condiții de desfășurare (spațiu, orar);
- să armonizeze pregătirea personalului didactic existent cu interesele elevilor, cerințele părinților, în contextul comunității locale;
- să obțină acordul elevilor și al părinților, confirmat prin semnătură;
- să ofere elevilor discipline opționale la toate nivelele de învățământ;
- să asigure vizibilitate și transparență, oferindu-le elevilor și părinților un sumar scurt al fiecăreia din disciplinele opționale;
- în sumar să fie prezentate, pe scurt, dotările necesare și experiența profesională a cadrului didactic ce va preda disciplina în cauză;
- se recomandă elaborarea pliantelor cu prezentări succinte ale disciplinelor opționale pe care instituția de învățământ le poate presta/furniza.

3.5. Disciplinele opționale predate în anul de studii 2018-2019

Pe diagrama de mai jos este prezentat un clasament al disciplinelor opționale predate în anul de studii 2018-2019. Acest clasament a fost realizat în bază răspunsurilor respondenților la întrebarea privind disciplinele opționale studiate de copiii lor.

Figura 6. Clasamentul disciplinelor opționale, indicate de respondenți ca fiind predate în anul de studii 2018-2019

Din figura de mai sus se observă că, conform răspunsurilor respondenților, cele predate mai frecvent sunt disciplinele opționale *Matematică distractivă*, *Tainele comunicării*, *Educație pentru sănătate*. Alegerea acestor discipline este încurajată de următorii factori:

- existența auxiliarelor didactice pentru aceste discipline;
- pregătirea suficientă a cadrului didactic pentru a preda aceste discipline;
- titlurile disciplinelor propuse sunt cele mai accesibile și clare;

Accentuăm faptul că în lista disciplinelor opționale nominalizate de respondenți apare *Dezvoltarea personală*, care nicidecum nu este opțională. Este o disciplină de bază din Aria curriculară *Consiliere și dezvoltare personală*. Se atestă fie o percepție greșită despre disciplinele opționale sau o slabă informare despre planul-cadru.

Este îmbucurător faptul că în lista disciplinelor opționale indicate de respondenți ca fiind frecvent predate apare și *Robotica* apare printre preferatele selectate. Acest fenomen ilustrează în mod elocvent afirmația că existența unui curriculum bine pus la punct⁴, dotarea instituțiilor școlare și pregătire corespunzătoare a cadrelor didactice⁵ sunt cheia succesului în implementarea unor discipline opționale moderne.

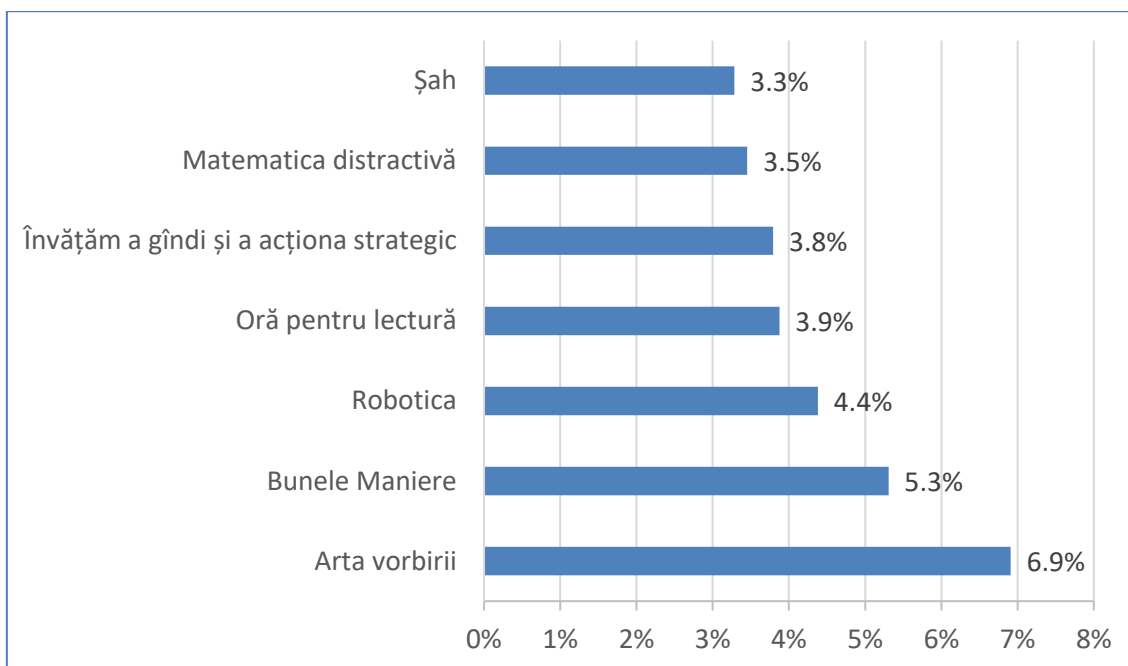
⁴ https://mecc.gov.md/sites/default/files/document/attachments/curriculum_robotica_2015-07-17_0.pdf.

⁵ Clasa viitorului – *Future Classroom Lab* este un proiect pilot implementat în instituțiile educaționale din Moldova.

3.6. Disciplinele opționale pe care și le-ar dori părinții

În scopul identificării preferințelor părinților, respondenților le-a fost propusă întreaga listă de discipline opționale recomandate de Ministerul Educației, Culturii și Cercetării⁶. Lista în cauză include 67 de discipline școlare opționale, domeniile prioritare fiind civismul; educația pentru sănătate și viața de calitate; antreprenorialul, creativitatea și inovația; educația pentru dezvoltare durabilă; educația interculturală.

Figura 7. Clasamentul disciplinelor opționale pe care și le-ar dori părinții

Confruntând informațiile din figurile 6 și 7, mai exact frecvențele disciplinelor predate în anul de studii 2018-2019 și a disciplinelor dorite de constatăm că între ele există diferențe semnificative. Astfel, primele trei discipline din clasamentul celor dorite de părinți sunt *Artă vorbirii*, *Bunele maniere* și *Robotica*, pe când cele de facto predate în școli sunt *Matematică distractivă*, *Tainele comunicării* și *Educație pentru sănătate*. Cel mai probabil, la etapa de alegere, părinții au pledat pe discipline mult mai practice. Printre preferința părinților nu se înscrie *Matematica distractivă* sau *Tainele comunicării*. Deși între disciplinele *Artă vorbirii* și *Tainele comunicării* există anumite similitudini, totuși părinții au ales o disciplină care este fie mai la „modă”, fie o văd ca fiind mai practică.

Faptul că între disciplinele opționale dorite de părinți și cele predate de facto există diferențe semnificative ar putea fi explicat prin următoarele:

- Mulți părinți nu cunosc în detaliu ofertă propusă de Ministerul Educației, Culturii și Cercetării.

⁶ <https://mecc.gov.md/ro/content/invatamint-general>.

- Chiar dacă părinții ar și fi cunoscut întreaga ofertă propusă de Ministerul Educației, Culturii și Cercetării, mai multe instituții de învățământ nu au avut posibilități să predea disciplinele cerute de părinți din cauza lipsei resurse umane sau didactice.
- Cadrele didactice și-au impus propriile păreri, urmărind completarea propriei sarcini didactice.
- Cadrele didactice nu au fost informate suficient despre posibilitatea alegerii unor discipline mai atractive sau altele decât cele le aleg tradițional.
- Insistența nejustificată a unor cadre didactice de a preda una și aceeași disciplină opțională pe parcursul a multor ani la rând.
- Conducerea instituțiilor de învățământ nu este suficient de motivată să organizeze predarea la un nivel de calitate a disciplinelor opționale.

Printre disciplinele cele mai puțin solicitate de părinți sunt: Istoria matematicii, Limbajul formelor vizuale, Istorie trăită și istorie povestită, Cultura bunei vecinătăți, Elemente de cultura și civilizație ale popoarelor lumii și multe altele. Din lista propusă de minister, circa 50% din disciplinele opționale sunt dorite de mai puțin de 1% dintre părinți.

Cauzele acestui fenomen ar putea fi:

- denumiri neatractive;
- orientarea doar spre ariile curriculare cu profil umanistic;
- neactualitatea conținuturilor propuse, care pot fi ușor găsite de sine stătător de elevi în Internet;
- subiectele abordate sunt foarte specifice ;i nu prezint[interes pentru largul public ș.a.

În acest context, se recomandă:

1. Construirea disciplinelor opționale pe un fundal praxiologic foarte bine motivat.
2. Orientarea spre formarea și dezvoltarea unor competențe necesare elevilor.
3. Respectarea procedurilor de elaborare și aprobare a curricula disciplinelor opționale, promovarea lor în cadrul consiliilor de administrație a școlilor prin argumente temeinice, pe baza de proiecte ce cuprind: programa, planificarea temelor, conținuturi relevante.
4. Excluderea cazurilor de utilizare a disciplinelor opționale doar în scopul completării sarcinilor didactice a angajaților rămași fără ore.
5. Asigurarea transparenței, selectarea disciplinelor opționale printr-un proces participativ.
6. Informarea completă și corectă a elevilor și părinților, folosind în acest scop toate mijloacele posibile de comunicare: ședințe cu părinții, lectorate, pliante, paginile Web, rețelele de socializare etc.

3.7. Opiniile părinților privind necesitatea disciplinelor opționale

La întrebarea „Cum credeți, de ce sunt necesare disciplinele opționale?”, majoritatea părinților menționează caracterul dezvoltativ al acestora, libertatea pe care o poate oferi această disciplină, acceptarea mai rapidă a valorilor general-umane și naționale, posibilitatea de a dezvolta cogniția epistemologică, pentru a se integra în orice comunitate, gândire strategică, posibilități noi de inițiere în domenii conexe disciplinelor școlare, îmbunătățirea relațiilor profesor – elev.

Unii părinți consideră aceste discipline ca o fiind o componentă extracurriculară, argumentând că „deseori ele aduc o valoare mai mare ca obiectele de bază, care azi, din păcate, nu corespund cerințelor secolului 21”.

Curioasă este interpretarea că disciplinele opționale sunt discipline „distractive” sau că „dizolvă rutina”, „se merge la oră mai cu trageră de inimă”, „elevul se simte mai bine”, „sunt o relaxare și o continuare orelor de clasă”, „le frecventează cu mare drag”, „petrecerea utilă a timpului în perioadele nesupravegheate de către părinți”, „să stea mai puțin timp la calculator”.

O bună parte din respondenți menționează că anume „alegerea” disciplinelor îi face pe elevi mai motivați.

O serie de părinți menționează faptul că aceste discipline contribuie la auto actualizare și autorealizare, menționând că „îi ajută pe elev să se descopere”, „educă anumite sentimente și atitudini” și că „elevul are ocazia de a învăța ceea ce îi place”, „descoperă preferințele copilului”.

Părinții accentuează faptul că disciplinele opționale se predau *altfel*, menționând că au loc „discuții mai lejere” și că „copiii se apropie de lumea în care își duc viața de zi cu zi”, se predau prin joc, interactiv, sunt creative.

4. Calitatea predării disciplinelor opționale

4.1. Nivelul de pregătire a cadrelor didactice pentru predarea disciplinelor opționale

Predarea disciplinelor opționale presupune o pregătire mai specială a cadrelor didactice. Curriculum la disciplina opțională obligă o pregătire mai deosebită a cadrului didactic. Întrucât curriculumul național este orientat spre formarea și dezvoltarea competențelor școlare, în cazul disciplinelor este necesară invocarea mai multor tipuri de învățări active și proactive: învățarea experiențială, învățarea aventură/ de tip expediționar, învățarea prin descoperire, învățarea prin cercetare, învățare bazată pe proiect, învățarea prin colaborare, învățarea bazată pe sarcini de lucru, învățarea prin excursii, învățarea bazată pe probleme, învățarea în muzee / educația muzeală etc.

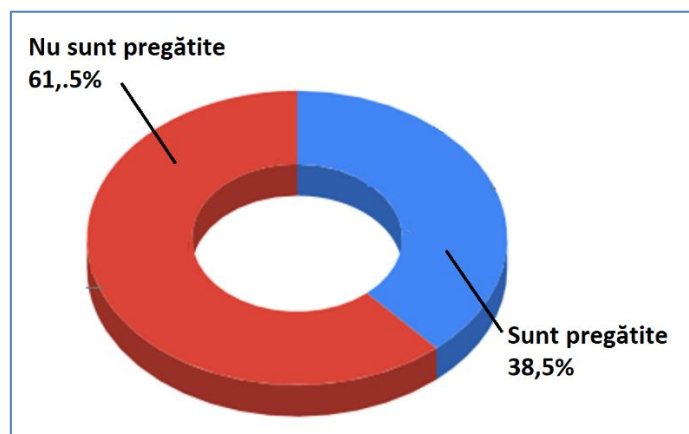
Necesitatea unei „altfel” de abordări a disciplinelor opționale duce la schimbarea rolului cadrelor didactice. Aceste schimbări sunt rezumate mai jos:

- de la Predare spre Învățare;
- de la Instrucție spre Consiliere;
- de la Dirijare spre Facilitare;
- de la Manual spre Resurse de învățare proprii.

Cadrele didactice trebuie să fie pregătite pentru aceste roluri și va fi necesară instituirea unor surse de formare continuă care să le ofere expertiza necesară. Școlile se pot orienta înspre furnizorii tradiționali, cum ar fi instituțiile de formare continuă și universitățile, dar ar trebui să ia în considerare și alte școli ce au deja o experiență practică în predarea modernă a disciplinelor opționale. Curricula la disciplinele în cauză trebuie să orienteze cadrele didactice spre elaborarea unor resurse educaționale proprii și spre utilizarea resurselor educaționale deschise.

Pornind de la aceste premise, respondenții sondajului au fost invitați să-și expună opinia referitor la pregătirea cadrelor didactice de a preda disciplinele opționale într-un mod inovativ. După cum rezultă din figura de mai jos, prevalează răspunsurile „Nu sunt pregătiți” prevalează, ponderea acestora fiind de 61,5%. În opinia respondenților, doar 38,5% din cadrele didactice sunt pregătite pentru predarea disciplinelor opționale conform cerințelor pedagogiei moderne.

Figura 8. Opiniile părinților privind pregătirea cadrelor didactice pentru a preda disciplinele opționale

În cele ce urmează prezentăm profilul ideal al cadrelor didactice ce vor alege să predea disciplinele opționale:

- *creator de curriculum*: creează situații de învățare, pornind de la curriculumul național, dezvoltă curriculumul școlar, mediază relația elevului cu sursele de învățare, proiectează disciplina opțională în baza intereselor sau a nevoilor constatate.
- *creator de auxiliare didactice sau suporturi didactice*: alcătuiește în echipe cu alți colegi sau de sine stătător auxiliare didactice care pot fi ulterior publicate sau stocate la comisiile metodice pentru a fi folosite și de alți colegi.

- *consilier*: încurajează stilurile și parcursurile individuale de învățare, susține dezvoltarea aptitudinilor personale, oferă instrumente de autocunoaștere, îndrumă elevul către viața socială și profesională;
- *moderator*: moderează relațiile dintre elevi din perspectiva comunicării și a comportamentului civic;
- *partener*: colaborează cu fiecare elev sau cu grupul de elevi în realizarea demersului didactic;
- *evaluator*: propune criterii de evaluare, monitorizează activitatea de evaluare a produselor activității și proiectează demersuri diagnostice;
- *model*: se comportă exemplar în acțiunea de proiectare, structurare și valorificare a curriculum-ului.

4.2. Măsură în care conducerea instituțiilor de învățământ asigură predarea calitativă a disciplinelor opționale

Instituțiile de învățământ pot propune oferte foarte generoase de discipline opționale, fapt care, evident, cere și o pregătire profesională pe măsură. Din aceste considerente, unele școli evită alegerea disciplinelor dorite de elevi și părinți, întrucât predarea lor calitativă necesită o bază materială adecvată și cadre didactice bine pregătite. În caz contrar, disciplinele opționale promovate de școlile în cauză devin neatractive.

Dotarea minimă pentru toate disciplinele opționale înseamnă: sala de clasa amenajată pentru folosirea resurselor media; video; televizor; radiocasetofon; casete audio și video; calculator/ calculatoare performante conectate la Internet; CD-uri; xerox; materiale didactice interactive, specific domeniului.

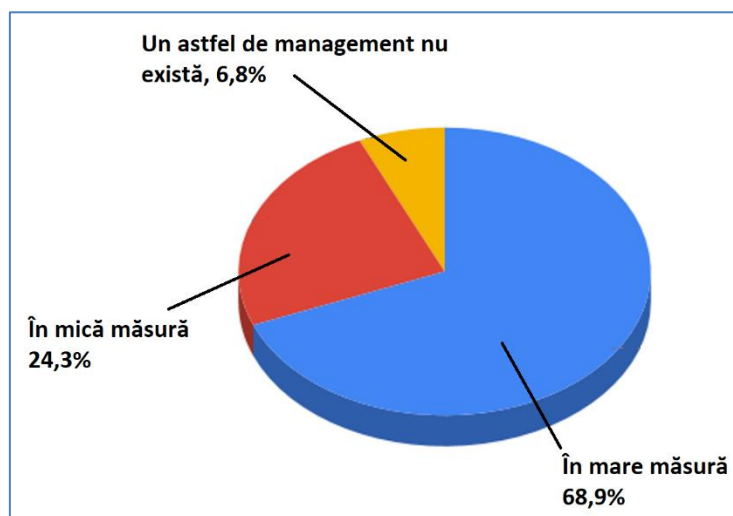
Școlile vor trebui să fie creative în ceea ce privește identificarea furnizorilor/ donatorilor de resurse umane și didactice pentru disciplinele opționale. Lista acestora poate include:

- Voluntari din afara școlii. Unii angajatori sunt dornici să vorbească cu grupurile de elevi din școală.
- Organizațiile caritabile și cele nonguvernamentale pot să dea, de asemenea, o mână de ajutor.
- Membrii consiliilor de administrație a școlilor, care reprezintă părinții, comunitățile, organizațiile societății civile. DE obicei, aceste persoane au o experiență bogată în câmpul muncii și în lumea afacerilor, în cercetare etc.
- Alte școli, cu o experiență mai bogată.

Prin urmare, pentru a asigura predarea calitativă a disciplinelor opționale, conducerea instituțiilor de învățământ trebuie să asigure un management pro-activ, să găsească soluții în situații ne standard. În acest context, răspunsurile respondenților la întrebarea „În ce măsură managementul instituției de învățământ permite desfășurarea calitativă a orelor opționale?” (a se vedea figura de mai jos) demonstrează faptul că în majoritatea instituțiilor școlare un astfel de management este asigurat în mare măsură, cca 68,9%. Totuși, ponderile respondenților

care raportează „în mică măsură” și a celor care raportează absența unui astfel de management sunt statistic semnificative, respectiv, de 24,3% și 6,8%.

Figura 9. Opiniile părinților privind managementul procesului de predare a disciplinelor opționale

În baza rezultatelor sondajului, pot fi formulate următoarele recomandări:

- Administrațiile școlare sunt încurajate să organizeze studierea experiențe avansate a instituțiilor de învățământ ce au realizări semnificative în predarea disciplinelor opționale. În special, ar prezenta interes experiența profesorilor care predau disciplinele opționale frecvent solicitate de către elevi și părinți.
- Organizarea întâlnirilor elevilor din clasele liceale cu ele, cu proaspeții absolvenți de licee, care ar putea să-și împărtășească opiniile referitoare la atractivitatea și utilitatea disciplinelor opționale pe care le-au studiat.
- Informarea corectă a elevilor și părinților cu privire la resursele umane și materiale de care dispune școala din perspectiva predării disciplinelor opționale. Realocarea și/sau suplینirea resurselor disponibile în scopul satisfacerii doleanțelor exprimate de elevi și părinți.
- Diversificarea ofertelor curriculare ale școlii prin valorificarea specificului și potențialului comunităților.

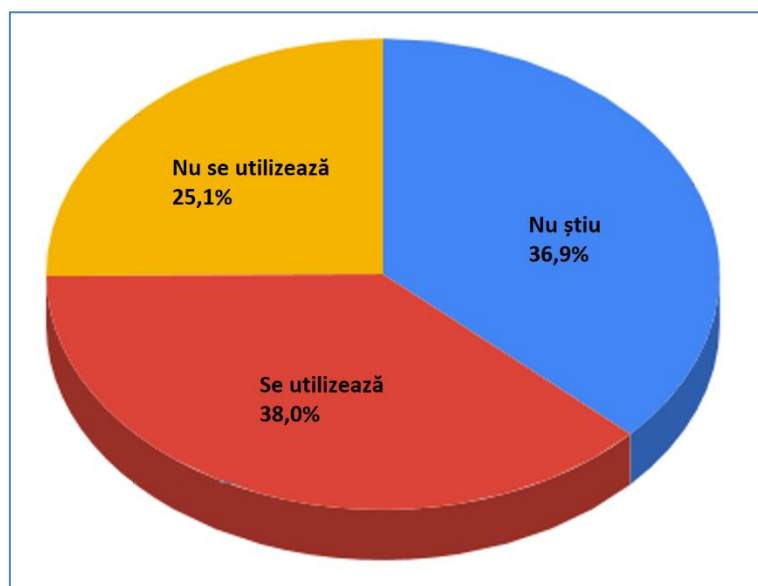
4.3. Asigurarea disciplinelor opționale cu auxiliarele didactice

Este cunoscut faptul că calitatea atât a predării, cât și a învățării depinde în mare măsură de nivelul de asigurare cu mijloace și materiale didactice. Dacă în cazul disciplinelor obligatorii cadrele didactice și elevii beneficiază de un anumit suport din partea autorităților centrale, în cazul disciplinelor obligatorii problema în cauză nici nu este inclusă în agenda acestora.

Astfel, conform datelor prezentate în figura de mai jos, doar 38% din respondenți afirmă că în procesul de studiere a disciplinelor opționale sunt utilizate anumite auxiliare didactice, circa

25% afirmă că astfel de materiale didactice nu se folosesc, iar circa 37% nu au știut ce să răspundă la întrebarea respectivă.

Figura 10. Utilizarea auxiliarelor didactice în procesul de predare a disciplinelor opționale

În cadrul sondajului părinții au fost rugați să numească auxiliarelor didactice folosite în procesul de studiere a disciplinelor opționale. Foarte mulți părinți nu prea cunosc terminologia în cauză, în consecință unii din ei au indicat nu doar auxiliarele propriu-zise, dar și anumite mijloace didactice, de exemplu, proiectoarele multimedia, machete etc.

Din categoria auxiliarelor didactice propriu-zise au fost raportate, în principal, cele elaborate cu susținerea partenerilor de dezvoltare: Educația pentru drepturile omului, Educația anticorupție, Educația pentru sănătate, Educația financiară ș.a.

Din datele sondajului se atestă o corelare strânsă între frecvența disciplinelor opționale în școli și nivelul de asigurare a acestora cu auxiliare didactice: cu cât disciplina opțională este mai bine asigurată cu auxiliare didactice, cu atât în mai multe școli ea este predă elevilor. Prin urmare, pe lângă faptul că anumite auxiliarele didactice ar trebui elaborate și editate la nivel central, este necesar ca și însuși cadrele didactice ce predau în școli să fie instruite în elaborarea de astfel de resurse, în special a celor cu caracter local sau regional.

În acest sens, este absolut necesar ca:

- profesorii ce predau disciplinele opționale să-și asume și rolul de autori ai auxiliarelor didactice;
- conducerea școlilor să încurajeze cadrele didactice să coopereze la nivelul comisiilor metodice, instituțiilor de învățământ;
- organele locale de specialitate în domeniul învățământului să organizeze instruirii și elaborarea în cooperare a suporturilor didactice necesare bunei studieri a disciplinelor opționale;
- părinților să le fie prezentate auxiliarele didactice după care vor învăța copiii lor.

4.4. Propunerile respondenților privind studierea disciplinelor opționale

La această întrebare deschisă, respondenții au formulat cele mai diverse propuneri, care se referă la toate aspectele ce țin de predarea-învățarea-evaluarea disciplinelor opționale: procedurile de alegere, asigurarea cu mijloace și materiale didactice, pregătirea cadrelor didactice, modul de implicare a părinților, includerea disciplinelor opționale în orar, formarea grupelor de elevi ș.a.

Principalele propuneri înaintate, cu impact la nivel de întreg sistem educațional sunt:

- Elaborarea și implementarea unui cadru normativ-juridic explicit, ce ar garanta drepturile elevilor și părinților în alegerea disciplinelor opționale.
- Asigurarea de către stat a disciplinelor opționale cu mijloacele și materialele didactice destinate studierii acestora.
- Racordarea ofertei de discipline opționale la cerințele elevului și părinților, nu la cele ale școlilor.
- Asigurarea disciplinelor opționale cu cadre didactice bine pregătite.
- Micșorarea numărului de elevi în cazul claselor/grupelor ce studiază disciplinele opționale.
- Crearea de cabinete specializate și pentru disciplinele opționale, eliminarea asigurării reziduale în raport cu disciplinele obligatorii.
- Implementarea experienței țărilor cu tradiții în domeniu.
- Eliminarea dictaturii majorității în alegerea disciplinelor opționale.
- Alocarea de mai multe ore pentru disciplinele opționale.
- Extinderea parteneriatelor cu comunitățile și lumea afacerilor.
- Diversificarea ofertei de discipline opționale atât la nivel central, cât și la nivel local.

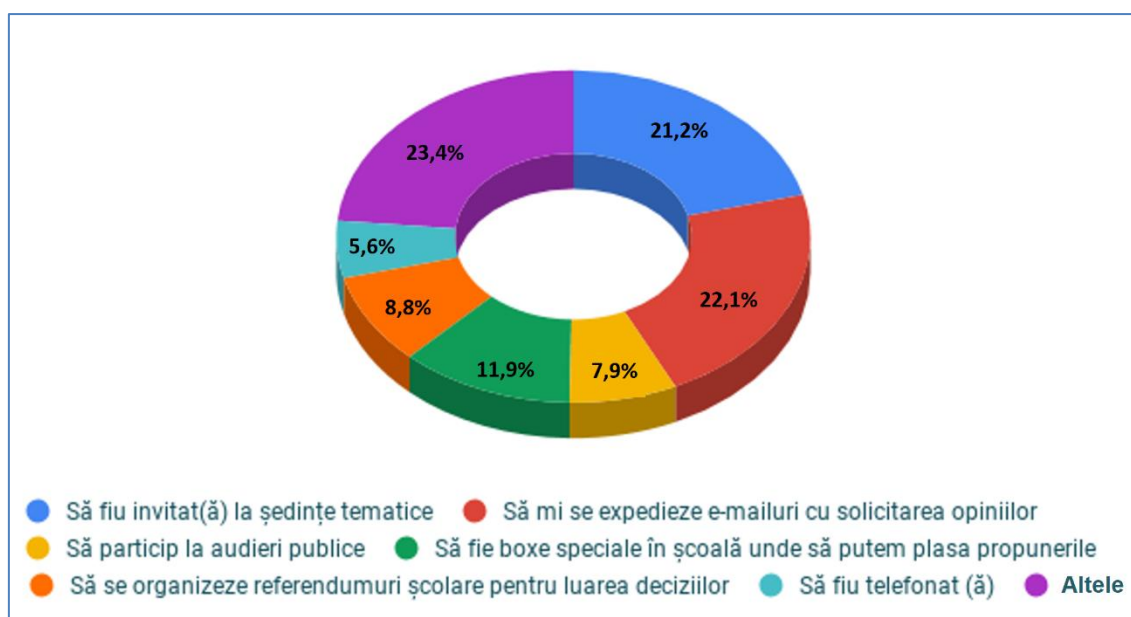
O parte semnificativă din părinți au optat pentru predarea disciplinelor opționale de către cadre didactice mai tinere, care, în opinia lor, stabilesc mai ușor relații de încredere cu elevii.

4.5. Modul în care părinții ar dori să fie consultați în alegerea disciplinelor opționale

În scopul identificării modalităților în cauză, respondenților le-a fost propusă întrebarea „În ce mod doriți să fiți consultați în privința alegerii disciplinelor opționale?”, care inclus atât o listă prestabilită de răspunsuri, cât și o casetă de text în care ei au avut posibilitatea să insereze propriile propuneri.

Din datele prezentate în figura de mai jos se observă că 22,1% din respondenți preferă corespondența prin intermediul poștei electronice, alții – discuțiile față-n-față (21,1%).

Figura 11. Modalități de consultare, dorite de părinți

O parte semnificativă din părinți, cca 11,9% preferă anonimatul, optând pentru boxe în care pot fi introduse propuneri în formă scrisă. Alți părinți, cca 8,8% optează pentru organizarea referendumurilor școlare. Evident, organizarea referendumurilor ar contribui la formarea așa numitei „cetățenii școlare”.

Aproape fiecare al cincilea respondent (cca 23,4%) se pronunță pentru utilizarea concomitentă a mai multor forme de consultare, dând preferință mijloacelor moderne de comunicare și asigurării anonimatului.

Concluzii generale și recomandări

Principalele constatări ale cercetării sunt:

1. Cadrele didactice și cele manageriale nu dispun de suficiente competențe profesionale, specifice domeniului dezvoltării, implementării și evaluării curriculumului la decizia școlii.
2. Investițiile suplimentare de timp, energie și expertiză, care se cer de la cadrele didactice și manageriale în cazul dezvoltării și implementării curriculumului la decizia școlii, nu sunt luate în considerare de actele normativ-juridice în vigoare.
3. Predarea disciplinelor opționale, în special a celor nou-propuse, solicită de la profesori eforturi emoționale suplimentare (stres, tensiuni, frustrări etc.), mulți din ei nefiind întotdeauna dispuși să aloce mai mult timp și efort în lipsa unei creșteri corespunzătoare a stimulentele materiale.
4. Persistă abordarea eronată de către multe cadre didactice și manageriale a disciplinelor opționale că fiind „fonduri de rezervă” pentru completarea normelor didactice. În consecință, foarte des curriculumul la decizi școlii este proiectat în baza

viziunilor și intereselor cadrelor didactice și manageriale și, mai puțin, în baza solicitărilor înaintate de elevi și părinți.

5. Foarte des opiniile elevilor și părinților nu prea sunt luate în considerare la dezvoltarea și implementarea curriculumului la decizia școlii.

În scopul îmbunătățirii situației actuale în domeniul studierii disciplinelor opționale, administrațiile instituțiilor de învățământ ar trebui:

- să utilizeze eficient resursele umane din școală;
- să țină seama în formarea și dezvoltarea competențelor cerute de elevi și părinți;
- să ofere condiții de desfășurare (spațiu, orar);
- să armonizeze pregătirea personalului didactic existent cu interesele elevilor și părinților, ținând cont contextul comunităților locale;
- să nu ofere discipline opționale pentru completarea normei didactice;
- să selecteze disciplinele opționale printr-un larg proces participativ, în baza de proiecte ce includ: curriculumul, auxiliarele didactice, proiectarea de lungă durată, suporturile didactice;
- să asigure transparența și informarea corectă a elevilor și părinților (ședințe cu părinții, lectorate, pliante);
- să obțină acordul elevilor și al părinților, pe bază de semnătură.

Recomandăm conducătorilor de instituții:

- să proiecteze oferta opțională în funcție de baza materială și competențele profesorilor care activează în școală;
- să dezvolte un curriculum la decizia școlii care să permită individualizarea școlii și crearea unei personalități a acesteia prin prezentarea „Proiectului școlii” și „Ofertei școlii”;
- să le asigure elevilor parcursuri individuale proprii, potrivit intereselor și aptitudinilor lor, dându-le posibilitatea de a-și proiecta propriile trasee educaționale;
- în cazul existenței anumitor constrângeri în dezvoltarea și implementarea unui curriculum modern la decizia școlii, să fie pro activi, să dezvolte resursele umane ale școlii, să atragă și/sau să redistribuie resursele disponibile în scopul implementării metodelor inovative de predare-învățare-evaluare.

Recomandăm cadrelor didactice:

- să facă ofertă bazată pe competență;
- să abordeze global și realist tematica disciplinelor opționale;
- să-și racordeze oferta educațională la solicitările elevilor și părinților, devenind totodată un bun îndrumător al acestora;

- să țină permanent cont de faptul că disciplina opțională înseamnă mai mult decât o disciplină obligatorie, iar pregătirea și desfășurarea orelor cere inovație și creativitate sporită chiar și de la cei ce au o bogată experiență pedagogică;
- să realizeze că abordarea unei discipline opționale nu înseamnă a ști mai mult decât cei cărora le predai, ci de a oferi o valoare adăugată în raport cu componentele obligatorii ale Curriculumului Național;
- să abordeze cu mai multă deschidere problemele trans- și interdisciplinarității;
- să asigure informarea pertinentă, formativă a elevului, formarea de capacități și mai ales opțiuni și atitudini individuale de integrare socială.

Elevilor și părinților le recomandăm:

- să se informeze în detaliu asupra modului de realizare a disciplinelor opționale pe care le aleg din oferta școlii: ariile curriculare, conținuturile, durată, resursele materiale și umane ale școlii;
- să înțeleagă că oferta de opționale a școlii reprezintă un criteriu important în alegerea acesteia;
- să se gândească la asigurarea continuității studierii disciplinelor opționale pe parcursul a mai multor ani școlari.

Este important ca elevii și părinții să conștientizeze faptul că:

- au dreptul să fie informați și consultați în legătura cu orele de opțional,
- în catalog, disciplinele opționale se apreciază exact ca și disciplina de bază,
- rezultatele obținute vor fi trecute și în dosarul personal al elevului,
- elevii nu pot opta pentru opționalele din fiecare arie curriculară;
- să aleagă opționalele care pot fi realizate în condiții de maxima calitate, în funcție de interese și preferințe.

Referințe bibliografice

1. Chicu V. Curriculumul la decizia școlii: Ghid metodologic pentru formarea cadrelor didactice din învățământul preuniversitar. Chișinău: Știința, 2007. 48 p.
2. Curriculumul la decizia școlii între proiectare și implementare. Ghid. MECS din România, 2011. 100 p.
3. Repere conceptuale privind elaborarea curriculumului la disciplinele opționale / Ion Achiri, Svetlana Nastas, Ion Botgros [et al.] ; coord.: Lilia Pogolșa, Ion Achiri. – Acad. de Științe a Moldovei, Inst. de Științe ale Educației. Chișinău: Institutul de Științe ale Educației, 2017 (Tipogr. „Impressum”). – 22 p.: fig.
4. Curriculum la decizia școlii : ghid pentru profesorii de liceu / Ben Bennett. – București : Atelier Didactic, 2007.